

ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ευκαιρίες και προκλήσεις
της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας
Οικονομίας

Ανισότητες στον κόσμο

Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες εκτιμήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, **767 εκατ. άνθρωποι ζουν κάτω από το διεθνές όριο της φτώχειας**, δηλαδή με εισόδημα 1,90 \$ κατά κεφαλή την ημέρα, **197,1 εκατ. άνθρωποι είναι άνεργοι**, 400 εκατ. δεν έχουν πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες υγείας και **67,4 εκατ. παιδιά δεν πηγαίνουν σχολείο**. Το χάσμα ανάμεσα σε Νότο και Βορρά συνεχίζει να αυξάνεται, ενώ την ίδια στιγμή το χάσμα μεταξύ πλούσιων και φτωχών στην Ευρώπη διευρύνεται, με το 9,6% των Ευρωπαίων να αντιμετωπίζει μια σοβαρή στέρση υλικών αγαθών.¹

Οι πολλές ανισότητες οι οποίες χαρακτηρίζουν τον κόσμο στον οποίο ζούμε έχουν οδηγήσει στη **διάβρωση της δημοκρατίας και της λαϊκής κυριαρχίας**, ενώ η έμφαση που δίνεται στην τυφλή οικονομική ανάπτυξη απειλεί το περιβάλλον και συμβάλλει στην **εξάντληση των πόρων και στην κλιματική αλλαγή**.

Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία- μια αυξανόμενη πραγματικότητα

Οι πολλαπλές παγκόσμιες κρίσεις (οικονομικές, περιβαλλοντικές, κοινωνικές) έχουν αναζωπυρώσει το ενδιαφέρον για εναλλακτικά μοντέλα παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης τα οποία μπορούν να παίξουν έναν καθοριστικό ρόλο σε μια **οικολογική μετάβαση**.

Σήμερα η **Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΛΟ) είναι ένα αναπτυσσόμενο φαινόμενο το οποίο εκπροσωπεί το 10% όλων των επιχειρήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και συμπεριλαμβάνει περισσότερο από 11 εκατ. ανθρώπους** - περίπου το 6% των εργαζομένων στην ΕΕ.

1. Επίσημα Στοιχεία από: World Bank, ILO, WHO, UNESCO και Inequality Watch

Επιπλέον, ξεκινώντας από τις εμπειρίες της Λατινικής Αμερικής όπου η ΚΑΛΟ έχει μια μακρά παράδοση, υπάρχει μια ποικιλία νόμων και πολιτικών που συνεισφέρουν στις οικονομικά κοινωνικές και αλληλέγγυες εμπειρίες. **Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα οργανισμών το οποίο περιλαμβάνει την ΚΑΛΟ** όπως συνεταιρισμοί, κοινά ωφελούμενες κοινότητες, ενώσεις, ιδρύματα και κοινωνικές επιχειρήσεις. Πολλές από τις υπάρχουσες πρωτοβουλίες που εμπίπτουν στο πλαίσιο της ΚΑΛΟ είναι ριζωμένες στην κοινωνία, ενδυναμώνοντας το κοινωνικό κεφάλαιο σε τοπικό επίπεδο, προωθώντας την κοινωνική καινοτομία, υιοθετώντας αλληλέγγυες αρχές στο όραμα και στη λειτουργία τους έχοντας ως σκοπό την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών, **προωθώντας τρόπους ζωής οι οποίοι εστιάζουν περισσότερο στον άνθρωπο και στο περιβάλλον, μειώνοντας ακραίες ανισότητες και προωθώντας ταυτόχρονα την συλλογική ευθύνη και την κοινωνική καινοτομία**.

Επίκεντρα της ΚΑΛΟ:

- Άνθρωποι και πλανήτης στο επίκεντρο
- Εργασία, αξιοπρέπεια και αυτοδιαχείριση
- Δημοκρατία, ανθρώπινα δικαιώματα, συμμετοχή
- Ισότητα των φύλων
- Αλληλεγγύη, ενσωμάτωση, ενδυνάμωση “κοινωνικού κεφαλαίου”
- Τοπικές και κοινοτικές ρίζες
- Παγκόσμιο όραμα
- Ανθεκτικότητα
- Προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, θετική σχέση με τη φύση μέσω της παραγωγικής και διανεμητικής αλυσίδας
- Κυριαρχία κοινών καλών: νερό, αέρας, έδαφος, ενέργεια, φαγητό, γνώση και πολιτιστική κληρονομιά

Το πρόγραμμα SUSY- Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Το πρόγραμμα **SUSY** είναι ένα τριετές πρόγραμμα Αναπτυξιακής Εκπαίδευσης και ηγείται από την οργάνωση COSPE και συνεργάτες που εκπροσωπούν 23 Ευρωπαϊκές χώρες:

- COSPE και Fairwatch (Ιταλία)
- Südwind (Αυστρία)
- INKOTA (Γερμανία)
- Deža Dubrovnik (Κροατία)
- KOPIN (Μάλτα)
- CERAI (Ισπανία)
- Fairtrade Polska (Πολωνία)
- Ekumenicka Akademie Praha Europe (Τσεχία)
- Fair Trade Hellas (Ελλάδα)
- NGO Mondo (Εσθονία)
- Balkan Institute for Labour e Social Policy (Βουλγαρία)
- CARDET (Κύπρος)
- Pro Ethical Trade Finland (Φινλανδία)
- Resources Humaines sans Frontières (Γαλλία)
- The Co-operative College και Think Global (Αγγλία)
- Cromo Foundation και Foundation for Development of Democratic Rights DemNet (Hungary)
- Instituto Marquês de Valle Flôr (Πορτογαλία)
- Terra Mileniul III Foundation (Ρουμανία)
- Slovak Centre for Communication e Development (Σλοβακία)
- Peace Institute – Institute for Contemporary Social e Political Studies (Σλοβενία)
- Action pour le Développement Asbl – SOS Faim (Βέλγιο)

- Green Liberty (Λετονία)
- Waterford One World Center (Ιρλανδία)

Το πρόγραμμα SUSY αποτελεί ευκαιρία για την **αύξηση της ευαισθητοποίησης και της κατανόησης των ανθρώπων για τις αλληλεξαρτήσεις που χαρακτηρίζουν τον κόσμο** στον οποίο ζούμε σήμερα και για την προώθηση της ενεργούς συμμετοχής στα κοινά. Ο κύριος στόχος του προγράμματος είναι να αναλύσει, να συζητήσει, να υποστηρίξει και να ενδυναμώσει τις αρχές και τις πρακτικές της ΚΑΛΟ, ώστε να προωθήσει ένα πιο δίκαιο παράδειγμα αρχίζοντας με τη χαρτογράφηση και την καταγραφή των πιο σημαντικών καλών πρακτικών.

Το πρόγραμμα SUSY διεξήγε **Έρευνα για τις καλές πρακτικές της ΚΑΛΟ “Μετασχηματιστική οικονομία: ευκαιρίες και προκλήσεις της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας οικονομίας σε 55 περιοχές στην Ευρώπη και στον Κόσμο”**, συντονισμένη από τη Fairwatch, η οποία μας επέτρεψε να εντοπίσουμε και να αναλύσουμε σημαντικές πρωτοβουλίες της ΚΑΛΟ. Στην προσπάθεια αυτή, συμμετείχαν **80 ερευνητές**, διεξάγοντας παραπάνω από **550 συνεντεύξεις** από δίκτυα ΚΑΛΟ, ΜΚΟ, Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, ινστιτούτα, τοπικές αρχές με ένα τελικό χάρτη με παραπάνω από **1100 πρακτικές και 13,000 ανθρώπους** να συμμετέχουν σε αυτές.

Οι εμπειρίες αυτές παρέχουν μια συνολική εικόνα του πώς η ΚΑΛΟ γίνεται πράξη σε διαφορετικές περιοχές αντανακλώντας τις ιδιαιτερότητες κάθε εθνικού πλαισίου. Η έρευνα έχει πραγματοποιηθεί σε **32 χώρες**, 23 από τις οποίες είναι χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (46 περιοχές) και 9 χώρες της Αφρικής, της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής (Βολιβία, Βραζιλία, Ινδία, Μαλαισία, Μαυρίκιος, Μοζαμβίκη, Παλαιστίνη, Τυνησία και Ουρουγουάη).

Κριτήρια Αξιολόγησης

Κοινωνικός Αντίκτυπος

Περιβαλλοντικός Αντίκτυπος

Δικτύωση

Κοινή διακυβέρνηση

Επικοινωνία και υποστήριξη

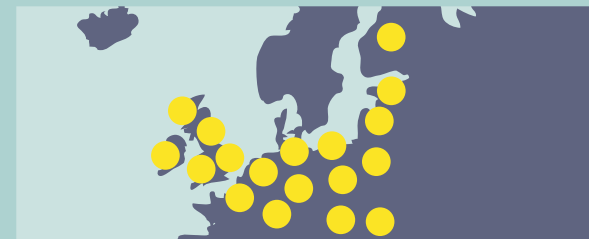
Ανατολική Ευρώπη **11**

Μεσόγειος **17**

Βόρεια - Κεντρική Ευρώπη **18**

Παγκόσμιο επίπεδο **9**

Projects που εντοπίζονται ανά χώρα/περιοχή

Κύριοι Τομείς

34

Οργανική γεωργία & διατροφική κυριαρχία

16

Δίκαιο εμπόριο

15

Κριτική κατανάλωση

14

Βιώσιμος τρόπος ζωής

11

Επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση και αναδιανομή

9

Φιλικά προς το περιβάλλον αγαθά/υπηρεσίες

6

Αναψυχή και αθλητισμός

5

Διεθνής Συν. Ανάπτυξης

5

Βιώσιμος τουρισμός

5

Υγεία και κοινωνική πρόνοια

4

Ηθική οικονομία και τραπεζική

3

Προστασία ενέργειας

3

Συντήρηση και επισκευές

3

Μη χρηματικά συστήματα

3

Ανανεώσιμες και πράσινες τεχνολογίες

2

Ανοιχτή/δωρεάν πληροφορική

Νομική μορφή πρωτοβουλιών

15

Συνεταιρισμός

09

Κοινωνική Επιχείρηση

10

Επίσημο δίκτυο ή ομάδα

02

Ανεπίσημη ομάδα

13

Ένωση, ΜΚΟ ή ίδρυμα

05

Ιδιωτική εταιρεία

Οικονομικές λειτουργίες

Παραγωγή και επεξεργασία

29%

Κατανάλωση

17%

Εμπόριο / Υπηρεσίες

42%

12%

Διανομή

Καλές Πρακτικές Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

Από ανάλυση των πληροφοριών της Έρευνα, οι κύριες πρακτικές ΚΑΛΟ είναι οι ακόλουθες:

Καινοτόμος Γεωργία

Υπάρχουν πολλές καινοτόμες πρακτικές σ τη γεωργία, όπως οι **αστικοί λαχανόκηποι**, οι **λαϊκές αγορές**, οι σπόροι, οι τράπεζες τροφίμων, πρωτοβουλίες κατανομής τροφίμων και τα **Συμβούλια Πολιτικής Επισιτισμού**. Από τις πιο ενδιαφέρουσες, εκείνες της **Κοινωνικά Υποστηριζόμενης Γεωργίας (ΚΥΓ)**. Οι ΚΥΓ δημιουργούν ένα εναλλακτικό αναπτυξιακό μοντέλο στον γεωργικό τομέα σε αρμονία με τους παραγωγούς, τους καταναλωτές και τη φύση, όπου ευθύνες και οφέλη μοιράζονται. Αυτό το μοντέλο βοηθά να διευθετηθούν οι ανησυχίες που αφορούν τη διαφάνεια, τη βιωσιμότητα και ανθεκτικότητα των διατροφικών συστημάτων.

Μείωση, Επαναχρησιμοποίηση, Ανακύκλωση και Κυκλική Οικονομία

Η **Μείωση** υλικών, η **Επαναχρησιμοποίηση** συσκευασιών και η **Ανακύκλωση** υλικών, είναι δράσεις που μπορούν να μειώσουν το αποτύπωμα άνθρακα, να διατηρήσουν τους φυσικούς πόρους, τους χώρους υγιεινότητας και την ενέργεια και να εξοικονομήσουν χρήματα. Η **κυκλική οικονομία** μεριμνά για τη μείωση της σπατάλης πόρων, αναγνωρίζοντας ότι τα πάντα έχουν αξία. Εμπνευσμένη από το έργο των φυσικών οικοσυστημάτων, όπου τίποτα δεν σπαταλάται, η κυκλική οικονομία προωθεί τη μεγαλύτερη παραγωγικότητα πόρων, τόσο με τη μείωση των περαιτέρω εκχυλίσμων, όσο και με τη διακοπή της ταφής υπολειμμάτων.

Παροχή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

Η ανάγκη αποκεντροποίησης της ενέργειας αποτελεί κεντρικό στοιχείο της παγκόσμιας προσπάθειας για τη

μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Αυτή η προσέγγιση είναι ενσωματωμένη στους Αναπτυξιακούς Στόχους Βιωσιμότητας, οι οποίοι απαιτούν αύξηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο παγκόσμιο ενεργειακό μείγμα έως το 2030 και διπλασιασμό του ρυθμού βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης. **Οι πρωτοβουλίες ΚΑΛΟ προτείνουν λύσεις καθαρής ενέργειας με μια αποκεντρωμένη προσέγγιση στην οικειοποίηση της ενέργειας και τη διαχείριση**, μέσω διαφανούς διακυβέρνησης που επιτρέπει στους πολίτες να έχουν μεγαλύτερο έλεγχο στη χρήση ενέργειας.

Ανακτηθείσες επιχειρήσεις και αυτοδιαχείριση

Ο όρος **Workers Buyout** χρησιμοποιείται για να υποδείξει μια διαδικασία αναδιάρθρωσης των επιχειρήσεων, όπου οι εργαζόμενοι αγοράζουν ένα μερίδιο ιδιοκτησίας και συμπεριλαμβάνονται επίσης στη λειτουργία της επιχείρησης. Η διαδικασία αυτή εξοικονομεί ή δημιουργεί θέσεις εργασίας και χτίζει αμοιβαίες σχέσεις μεταξύ των κοινοτήτων που τις κατοικούν μέσω της συλλογικής διαχείρισης του έργου.

Ηθική χρηματοδότηση

Οι πρωτοβουλίες ΚΑΛΟ περιλαμβάνουν εναλλακτικά συστήματα χρηματοδότησης που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των κοινοτήτων με έναν πιο συμμετοχικό τρόπο, εμπλέκοντάς τες στις οικονομικές αποφάσεις. Για παράδειγμα, οι **ηθικές τράπεζες** διοχετεύουν επενδύσεις σε κοινωνικό-οικονομικές δραστηριότητες με κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς και πολιτιστικούς στόχους, οι **θερμοκοιτίδες κοινωνικής καινοτομίας** συνοδεύουν τους δημιουργούς έργων που επιθυμούν **ειδικά κεφάλαια καθοδήγησης** και συμμετοχής, το **crowdfunding** υποστηρίζει την ανάπτυξη μιας νέας πρωτοβουλίας και οι **κοινωνικοί δανειστές** χρηματοδοτούν συνεταιρισμούς και **έργα αλληλεγγύης** σε όλον τον κόσμο.

Υπεύθυνος Τουρισμός

Ο υπεύθυνος τουρισμός συμμορφώνεται με τις αξίες της κοινωνικής και οικονομικής δικαιοσύνης και ασκεί

σεβασμό προς το περιβάλλον και τις κουλτούρες του. Αναγνωρίζει την **κεντρικότητα των τοπικών κοινοτήτων υποδοχής** και το δικαίωμά τους να δρουν ως πρωταγωνιστές στην ανάπτυξη βιώσιμου τουρισμού.

Δίκαιο Εμπόριο

Το Δίκαιο Εμπόριο είναι μια **εναλλακτική προσέγγιση στο συμβατικό εμπόριο**, με σκοπό να παρουσιάσει **δικαιοσύνη** και **αλληλεγγύη** για τους παραγωγούς του Παγκόσμιου Νότου και να προωθήσει τη βιωσιμότητα. Η πρόσφατη αναγνώριση του εμπορίου μεταξύ Νότου προς Νότο και Βορρά προς Βορρά, δηλώνει ότι **τώρα καλύπτει επίσης την τοπική διάσταση**, εστιάζοντας στην τοπική αγορά και ενσωματώνει έννοιες όπως επισιτιστική κυριαρχία, ανθρώπινα δικαιώματα, προστασία του περιβάλλοντος.

Από την παραγωγή στην κατανάλωση

Καθένας από εμάς ενδιαφέρεται όλο και περισσότερο για τη σπατάλη του φαγητού και την προέλευσή του. Έτσι, πολλοί επιλέγουν να έχουν μια πιο άμεση σχέση με τους παραγωγούς κατά την αγορά αγαθών σε μια μικρή εφοδιαστική αλυσίδα. Η προσέγγιση αυτή μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, από **ομάδες καταναλωτών** που αγοράζουν αγαθά συλλογικά μέχρι **λαϊκές αγορές**, από **πλατφόρμες διανομής τροφίμων** έως **καταστήματα μικρών παραγωγών**, επανασυνδέοντας έτσι την παραγωγή και την κατανάλωση με βιώσιμο τρόπο.

Οι προκλήσεις

Από συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών που έχουν συλλεχθεί από την **Έρευνα**, οι κύριες προκλήσεις για τη διάδοση και ενδυνάμωση της Κοινωνικής και Αλληλεγγυας Οικονομίας είναι οι ακόλουθες:

Έλλειψη Δυνατού Δικτύου

Η Έρευνα δείχνει πως από τις 55 αναγνωρισμένες πρακτικές, οι 41 από αυτές είναι μεμονωμένες

πρωτοβουλίες με ελάχιστες να συμμετέχουν σε κάποιο δίκτυο (κοινοπραξία, ομοσπονδία που συνδέει ενώσεις, παραγωγούς και καταναλωτές που ανταλλάσσουν αγαθά και υπηρεσίες στο όνομα κοινών αξιών της αλληλεγγύης). Ένα **μεγαλύτερο επίπεδο συνεργασίας μεταξύ υπαρχόντων πρωτοβουλιών** μπορεί να είναι χρήσιμο για τη διάδοση στις περιοχές και την ανταλλαγή εμπειριών. Επίσης, η συνεργασία αυτή **θα αυξήσει τη βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων που διεξάγονται**.

Ανεπαρκής Επικοινωνία και Προώθηση Στρατηγικών

Τα θετικά αποτελέσματα και οι επιδράσεις της ΚΑΛΟ δεν είναι γνωστές στο ευρύ κοινό, δεδομένου ότι το θέμα συχνά παραλείπεται από τα συμβατικά μέσα επικοινωνίας και δεν διευθύνεται σωστά από προωθητικές προσπάθειες. Ακόμη, **οι δημόσιες διοικήσεις δεν παρέχουν συχνά επαρκή υποστήριξη σε αυτές τις πρωτοβουλίες** οι οποίες θα μπορούσαν να ενισχυθούν σημαντικά εάν υποστηρίζονταν από ομαδικές προσπάθειες από διαφορετικές οντότητες, όπως οι τοπικές αρχές, τα πανεπιστήμια, τα δημόσια σώματα, οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις και οι οργανισμοί ΚΑΛΟ.

Έλλειψη Νομικών και Πολιτικών Πλαισίων

Η έρευνα υπογραμμίζει μια γενική **έλλειψη κανονιστικών μέτρων που ρυθμίζουν ή προωθούν τις αναγνωρισμένες εμπειρίες**. Λίγες μόνο χώρες έχουν υιοθετήσει έναν εθνικό νόμο σχετικά με την ΚΑΛΟ και περισσότεροι από τους μισούς εκπροσώπους ΚΑΛΟ δεν ανέφεραν καμία νομοθετική αναφορά για τον τομέα της περιφέρειάς τους. Υπάρχει ανάγκη να εργαστούμε για την ενδυνάμωση των δημοσίων πολιτικών που στοχεύουν στην ενίσχυση της ΚΑΛΟ, προκειμένου **να δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο** ικανό να τονώσει αφενός τη δημιουργία νέων οργανισμών και, αφετέρου, **να ενθαρρύνει και να στηρίξει τις υφιστάμενες δραστηριότητες**.

Το υλικό αυτό παρουσιάζει το αποτέλεσμα της Έρευνας για τη μετασχηματιστική οικονομία: ευκαιρίες και προκλήσεις της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας σε 55 περιοχές στην Ευρώπη και στον Κόσμο στο πλαίσιο του προγράμματος “η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία ως Αναπτυξιακή Προσέγγιση για τη Βιωσιμότητα - Social & Solidarity Economy as Development Approach for Sustainability (SSEAS) in EYD 2015 and beyond - Grant Contract: DCI-NSAED/2014/352-248”

Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα του SUSY project:

<http://www.solidarityeconomy.eu/>

Διαδικτυακός Χάρτης SUSY

Υπάρχουν πολλές εναλλακτικές. Ας τις κάνουμε ορατές.

Η έρευνα SUSY έχει καταγράψει 55 καλές πρακτικές, αλλά υπάρχουν ακόμα περισσότερες!

Σε συνεργασία με το TransforMap, το πρόγραμμα SUSY παρουσιάζει ένα διαδικτυακό χάρτη, αυξάνοντας την ορατότητα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στην Ευρώπη αλλά και παγκόσμια.

Βρείτε τις στο: <http://www.solidarityeconomy.eu/susy-map/>

Το παρόν έγγραφο δημιουργήθηκε με τη χρηματοδοτική συνδρομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το περιεχόμενο αυτού του εγγράφου είναι αποκλειστική ευθύνη της COSPE και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντικατοπτρίζει τη θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Fair Trade Hellas: fairtrade.gr, info@fairtrade.gr.